

---

# Grigore Romalo și Primul Război Mondial. Anul 1917

---

Petre DIN

**Cuvinte cheie:** Grigore Romalo, Primul Război Mondial, 1917, idealului național, dramele războiului.

**Keywords:** Grigore Romalo, The First World War, 1917, national ideal, The war drama.

Educat în spiritul realizării interesului național de unire a Transilvaniei cu România, Grigore Romalo a participat la Primul Război Mondial în prima linie a frontului. Sentimentul identității naționale îi conferă entuziasm și speranțe în justetea cauzei naționale și în triumful valorilor binelui și frumosului la nivelul sensibilității colective românești.

După exuberanța primelor săptămâni de război apar și decepțiile generate de dificultățile frontului și a sentimentului de insecuritate instalat treptat în conștiința sa. Însemnările din *Carnetele de război* surprind insuficienta pregătire pentru război a soldaților și a ofițerilor români, slaba înzestrare tehnică a armatei și înfrângerea și retragerea armatei române în Moldova.

Realizând o introspecție asupra cauzelor care au determinat înfrângerea armatei române la sfârșitul anului 1916, Grigore Romalo se focalizează pe deficitul de repere morale și pe lipsa de pregătire pentru războiul total. Semnificative în acest sens sunt relatările din 13 februarie 1917, unde își exprimă dezamăgirea față de comportamentul armatei române din anul 1916. „Acest interval de timp a trecut repede, dar a fost ca un caleidoscop de impresii. Ceea ce mă miră încă și azi, după tot ce am văzut și am auzit, este că nu am avut de înregistrat niciun singur gest al cuiva, oricine. O rasă ciudată de sclavi abrutizați. Armata n-a vrut să lupte! Fără material, cu șefi imbecili, egoiști, perfizi și incapabili ofițeri ... ca în timp de pace, cu chiul și soldați lași, care nu voiau să lupte pentru o cauză pe care nu o cunosc și pe care nu o pot înțelege”<sup>1</sup>.

Retrase treptat pe aliniamentul Râmnicu Sărat-Viziru, între Carpați și Dunăre care fusese amenajat cu tranșee, adăposturi betonate și rețele de sârmă ghimpată<sup>2</sup>, armata română a fost reorganizată și echipată cu armament comparabil cu al adversarului. Aceste inițiative au avut efectul scontat asupra moralului soldaților, consolidând devotamentul în favoarea cauzei naționale. „Suntem reorganizați, odihniți, bine încălțați, bine îmbrăcați și toate impresiile negre trebuie să dispară”<sup>3</sup>.

Fidel idealului național, Grigore Romalo este și un narator de anvergură deosebită. Însemnările din *Carnete de război* sunt impresii inedite care ne ajută în demersul de a recupera lecția de patriotism și de spirit de sacrificiu întâlnite la generația tranșeelor din Primul Război Mondial. Spirit activ, dotat cu o gândire favorabilă Antantei, este contrariat de confirmarea informațiilor privind dezertarea colonelului Alexandru Sturdza. Șocul său psihic este determinat și mai mult de faptul că era cetățean român. „Un Ghica, un Cantacuzino nu m-ar fi șocat decât pe jumătate”<sup>4</sup>.

---

1 Grigore Romalo, *Carnete de război 1916-1917*, prefață de Dan Romalo, traducere din lb. franceză de Lia Decei, Editura Corint Books, București, 2017, p. 106.

2 Ioan Scurtu, *Monarhia în România 1866-1947*, Editura Danubius, București, 1991, p. 63.

3 Grigore Romalo, *op.cit.*, p. 106.

4 *Ibidem*, p. 111.

Perioada de refacere a fost impregnată cu misiuni de recunoaștere și luarea de prizonieri din dispozitivul inamicului, acțiuni care au evidențiat în continuare deficiențe în derularea acestor operațiuni: mitralierele fuseseră amplasate în mod defectuos, nu trăgeau asupra inamicului, iar artileria a tras destul de bine, cu excepția unui obuz sau două care au căzut în plin, în mijlocul soldaților români<sup>5</sup>. Concentrat mai mult pe realitățile românești, Grigore Romalo este conectat în egală măsură și asupra operațiunilor militare de pe celelalte fronturi. El salută cucerirea a 15 km într-o singură zi de către englezi din teritoriul ocupat de germani, înaintarea trupelor franceze cu 36 de Km spre Soissons și Arras și abdicarea țarului Nicolae al II-lea și investirea marelui duce Mihail în ipostaza de țar al Imperiului Rus<sup>6</sup>.

Un aspect interesant în gândirea sa îl reprezintă viziunea asupra Revoluției Ruse. În percepția sa evenimentul este expresia unui popor conștient, care, într-un război de anvergură mondială nu s-a temut de consecințele unui conflict civil, sau de represiune în caz de eșec. Armata, în ipostaza de susținătoare a noului regim, a optat în favoarea continuării războiului și pentru consolidarea elementului etnic rus în noile condiții politice. Chiar și în acest context, Grigore Romalo menționează că este dificil de prognozat influența acestei reforme a guvernului asupra dezvoltării sistemului de gândire rusesc. Sfârșitul fericit al Revoluției Ruse este în fond o dovadă a vitalității acestui popor dornic de a-și ameliora condiția sa socială și politică. Însemnările din 10 martie 1917 sunt un argument elocvent în favoarea fascinației pe care a exercitat-o Revoluția Rusă la nivelul mentalității sale. „Niciodată, cred eu, un om oricât de genial ar fi, nu va avea asupra rasei slave puterea de fascinație, până la atrofierea gândirii individuale, până la moartea oricărui spirit de analiză. Va fi întotdeauna, cred eu, emanația intelectuală a unei întregi nații rafinate și care, prin acest fapt, se va îndrepta întotdeauna spre mai bine”<sup>7</sup>.

Stările de spirit tensionate reprezintă spațiul fertil pentru colportarea unor zvonuri. Jean-Noël Kapferer acreditează ideea că procesul de zvonire este produs în momentul în care anumite persoane se încred într-o informație și o percep destul de importantă pentru a o colporta în anturajul lor. Așadar, zvonul desemnează apariția și răspândirea în cadrul societății a unor informații, fie neconfirmate public de către autoritățile oficiale, fie infirmate de acestea<sup>8</sup>. Pe acest fundal, Grigore Romalo este informat la 12 martie 1917 asupra zvonurilor conform cărora țarul Nicolae al II-lea a semnat pacea separată cu Puterile Centrale. Clauzele tratatului consfințea faptul că Polonia, Galiția și Moldova erau integrate Rusiei, Valahia și Serbia erau atribuite Austriei, iar Dobrogea era cedată Bulgariei. Însemnările sale denotă revolta energetică împotriva acestui act infam de trădare care legifera captivitatea ignobilă a unor popoare prin decizia unei caste a cărei unică forță vitală era egoismul său. La 6 martie 1917, pe stil vechi, pacea care trebuia să se finalizeze a fost dejucată prin intervenția a trei englezi, nenominalizați de Grigore Romalo, dar speră că istoria va oferi mai multe detalii în acest sens<sup>9</sup>.

Confruntat cu asemenea zvonuri perspectiva sa asupra angajării României în război traversează o perioadă optimistă. „Sunt aproape dispus să cred în eroismul românesc! Și în fața trădării se va șterge toată lipsa de experiență, toată lipsa de pregătire, toată incapacitatea, toată ticăloșia într-un cuvânt, care au înflorit sub soarele războiului. Am fost vânduți! Argument puternic! Din păcate”<sup>10</sup>.

Un aspect mai puțin conturat în relațiile sale îl reprezintă viața cotidiană de pe front. Prima perioadă a anului 1917 a fost utilizată pentru refacerea, echiparea armatei române cu armament modern și exerciții de folosire a tehnicii de luptă. Sunt situații când meniurile ofițerilor erau îmbelșugate, fiind alcătuite din mămăligă cu unt proaspăt, altele din pâine albă și chiar caviar. Seara serveau ceai și jucau bridge în parc. Însemnările din 19 martie 1917 ne informează că autoritățile superioare le-au acordat soldaților o zi de odihnă în care unii militari s-au plimbat prin zonele limitrofe, iar alții au făcut plajă, profitând de razele soarelui. Noaptea în jurul focului este cel mai agreabil moment de deconectare de la dificultățile inerente ale frontului<sup>11</sup>. De fapt, universul de preocupări al oricărui militar este focalizat pe instinctul de conservare, de su-

5 *Ibidem*, p. 117

6 *Ibidem*, pp. 117-118.

7 *Ibidem*, p. 119.

8 Jean-Noël Kapferer, *Zvonurile. Cel mai vechi mijloc de informare din lume*, prefață de Septimiu Chelcea, traducere Marina Vazaca, Editura Humanitas, București, 1993, p. 39.

9 Grigore Romalo, *op.cit.*, p. 120.

10 *Ibidem*, p. 121.

11 *Ibidem*, p. 116-125.

prăvățuire în condițiile dificile ale frontului. În viziunea lui Ioan Bolovan, acestea se rezumau la presiunea psihică, efortul fizic și lipsa alimentelor<sup>12</sup>. Sugestive în acest sens sunt însemnările lui Grigore Romalo din 16 martie 1917, care reliefează nota dominantă a oricărui soldat, instinctul de conservare. „Să bei, să mănânci, să dormi, să faci salturi de căpriță pentru un obuz pe care îl auzi venind sau un glonț care vizitează locurile tale preferate - sunt preocupările aproape reflexe”<sup>13</sup>.

Interesante reflecții realizează Grigore Romalo și în domeniul Weltachungului german. În *Analiza spectrală a Europei*, Hermann Keyserling a elaborat un portet al celor mai importante popoare europene. Referindu-se la determinarea misiunii germane în Europa, el sublinia că importanța mondială a Germaniei nu rezidă în destoinicia ei, în forța ei de muncă, în organizarea ei, în instituțiile, în bunăstarea ei materială, ci în domeniul spiritualității. În acest domeniu, Germania se poziționează înaintea altor popoare din Europa, așa cum Franța era în materie de cultură, iar Anglia în materie de tact politic<sup>14</sup>.

Germanii în accepția lui Grigore Romalo, sunt o masă brută, de sclavi, cărora li s-a atrofiat de-a lungul celor trei ani de război sentimentul individualismului în defavoarea colectivismului. Acesta este reperul identității similare dintre români și germani manifestat prin obediență față de regimul politic. Prin comparație, Grigore Romalo afirmă că rușii în regimul țarist erau mai puțin sclavi față de sistemul politic. Nici sărbătorirea Paștelui din 26 martie 1917 nu aduce noutăți în mentalul germanilor. Celebrarea acestei sărbători coincide cu adversitatea SUA, care a declarat război Germaniei. Obediența față de guvernanți este aspectul care asigură comparația între ethosul german și cel românesc<sup>15</sup>.

În mod cu totul inspirat, Eric Hobsbawn, referindu-se la societatea antebelică prin comparație cu cea de după 1914 promova ideea că hecatombele care s-au produs în spațiul barbariei, din afara progresului, erau percepute ca fiind regrese ale omului civilizată în sălbăticie. După 1914, metodele barbare au reprezentat o parte integrantă a lumii civilizate pe fundalul progreselor continue ale tehnologiei științifice<sup>16</sup>.

În acest context Grigore Romalo discută despre sacrificiul stupid pe altarul unei patrii care le-a solicitat sacrificiul vieții, al onoarei și al sentimentul identității naționale. Acesta este bilanțul celor trei ani de război în care soldatul german a sărbătorit cele trei zile de Paști în tranșee. Adept al liberalismului în gândire condamnă în termeni vehemenți obediența de caracter în defavoarea individualismului organic. „Cei de la noi se declară spirite libere, revoltate, sunt cei care caută mai mult recompensele, fără a vedea că un stăpân dă bijuterii și lovituri cu aceeași mână. Oh, mici bipezi meschini care vreți să faceți lucruri mari fără a ieși din micimea voastră obișnuită”<sup>17</sup>.

Informații inedite ne oferă Grigore Romalo și despre celebrarea Sărbătorii Învierii Domnului Iisus Hristos, din data de 1 aprilie 1917. Pentru acest eveniment a fost construită o biserică din lemn de mesteacăn. În jurul ei au fost prezenți delegații de soldați și ofițeri din fiecare regiment, prezent fiind și prințul Carol. La oficierea serviciului religios au mai participat și generalul Văitoianu, care s-a remarcat, îndeosebi, în timpul bătăliei de la Mărăști, devenind ulterior prim-ministru în 1919 și tatăl autorului, Eduard Romalo, medicul Curții Regale.

Celebrarea sărbătorii Paștelui ni-l prezintă pe Grigore Romalo în ipostaza personajului dezamăgit de evoluția României, care și-a conturat devenirea istorică după imaginea Occidentului. Serviciul religios îi generează o stare de oboseală, iar rugăciunile sunt percepute ca fiind lipsite de credință și rugăciuni de cerșetori. În final sărută cartea sfântă și crucea, însoțită de urarea tradițională

- Hristos a înviat!
- Adevărat a înviat!<sup>18</sup>.

Cea mai mare parte a vieții de soldat se desfășoară în tranșee, devenită simbol al imposibilității de a te impune pe câmpul de luptă și al echilibrului de forțe dintre adversari. În concepția istoricilor Antonella As-

12 Ioan Bolovan, *Primul Război Mondial și realitățile demografice din Transilvania. Familie, moralitate și raporturi de gen*, prefață de Liviu Maior, Cluj-Napoca, 2015, p. 119.

13 Grigore Romalo, *op.cit.*, p. 123.

14 Hermann Keyserling, *Analiza spectrală a Europei*, trad. de Victor Duma, Editura Institutul European, Iași, 1993, pp. 118-119.

15 Grigore Romalo, *op.cit.*, p. 126.

16 Eric Hobsbawn, *Era imperiului 1875-1914*, traducere din lb. engleză de Florin Sicoie, Editura Cartier, București, 2002, p. 421.

17 Grigore Romalo, *op.cit.*, pp. 126-127.

18 *Ibidem*, pp. 130-133.

torri și Patrizia Salvadori, tranșea este componenta asediului perfecționat pe multe câmpuri de operațiuni de război în secolul al XIX-lea. Prin natura împrejurărilor tranșea devine elementul principal al războiului de poziție<sup>19</sup>. Adăpostul soldaților români era o veritabilă mlaștină, cu multă umiditate, încât după o oră hârtiile devin lipicioase. Ploaia și purcii completează panorama tranșeelor românilor din Primul Război Mondial. Deparazitarea se realizează la Mânăstirea Mușunoaiele unde soldații fac baie și primesc uniforme militare curate. În aceste condiții Grigore Romalo subliniază că războiul a devenit banal, în viața militară intervenind uneori plictisul și alteori abrutizarea inerentă războiului<sup>20</sup>.

Războiul nu este doar o perioadă a confruntărilor și a sacrificiilor umane, ci și a retrăirilor în plan artistic a oamenilor. Mizeria vieții de pe front și sentimentul de insecuritate au fost substituite printr-o seară de folclor național. În lumina unei lumânări, în fața nemților din prima linie, un cântăreț și un flautist au interpretat doine și melodii de pe Olt. Poetul Al. George, născut în Bucovina, răspunde tot printr-o melodie interpretată la flaut care provoacă un mare entuziasm. Cu franchețe Grigore Romalo menționează că în 3 mai 1917, la interpretarea melodiei Doina Oltului de către românii din tranșee i se răspunde cu o ploaie de gloanțe din partea nemților<sup>21</sup>.

Acest spațiu livresc ne prezintă ideea că Primul Război Mondial nu a consemnat numai imagini ale morții, bombardamente și bulversări ireconciliabile. Încercând o deconectare de la exigențele războiului soldații români au încercat să rememoreze atmosfera vieții de acasă prin interpretarea unor melodii din folclorul național. Așa cum menționează Grigore Romalo după numeroase zile de ploaie și vreme rece, militarii români și-au depășit deznădejdea generată de sentimentul iminent al morții prin intonarea unor melodii din folclorul românesc. Imediat starea de spirit a soldaților s-a ameliorat amintindu-și de familiile și de prietenii rămași acasă.

Călătoria sa la Iași și întoarcerea pe front îl conectează la o panoramă deprimantă a sensibilității colective. Este revoltat de mentalitatea mizerabilă din spatele frontului care este un mediu imoral și defavorabil însănătoșirii viitoare a societății românești. „*Cloaca este tot acolo! Nimic nu s-a schimbat, trebuie să crezi că totul este bine în cea mai mică dintre Români!*”<sup>22</sup>. Aceeași mentalitate este receptată la comandamentele superioare ale armatei. Sesizează dispute, agitație și intrigi febrile ale unor personalități cu funcții înalte de conducere. „*Nefericiții noștri soldați, în multe cazuri, nu au făcut dovada unor calități războinice deosebite, este adevărat, dimpotrivă, generalii noștri, ce teribili soldați! (Vai, nimic mai mult!)*”<sup>23</sup>.

Confruntat cu dificultățile frontului Grigore Romalo revine în data de 7 iunie 1917 la primele impresii despre război. În fața realităților militare imaginația se detașă treptat de viața de burghez de până la începutul ostilităților militare. Poezia războiului nu există decât în timp de pace într-un fotoliu cu o carte care te determină să visezi la acte de eroism și la sacrificiul vieții. În timp de război, mizeria vieții îți incumbă necesitatea de a supraviețui și de a-ți atinge obiectivul pentru care ai fost mobilizat pe front<sup>24</sup>. Cu luciditatea specifică caracterelor puternice Grigore Romalo rememorează deosebirea dintre primele zile de campanie în Transilvania în urmă cu an și lipsa de entuziasm și imoralitate din prezent. „*Asta nu ține de rațiune, ci de intuiție, de instincte, care îți spune că nu se schimbă un popor și educația acestuia de o jumătate de secol în haosul unei înfrângeri în șase luni*”<sup>25</sup>.

După patru luni de existență în tranșee, la 11 iulie 1917, ora 4 dimineața începe atacul îndelung așteptat de camarazii lui Grigore Romalo. Rachetele de semnalizare luminează câmpul de luptă, artileria, grenadele produc un zgomot infernal. Eroul nostru menționează că noaptea nu are nimic pământesc și îi sugerează o adevărată noapte a lui Dante. Sunt tăiate rețelele de sârmă ghimpată, iar strigătele și gemetele răniților diminuează din elanul armatei române<sup>26</sup>. La finalul a două săptămâni de ofensivă, impregnante cu soare,

19 Antonella Astorri, Patrizia Salvadori, *Istoria ilustrată a Primului Război Mondial*, traducere de Ilieș Câmpeanu, Editura Enciclopedia RAO, București, 2005, p. 63.

20 Grigore Romalo, *op.cit.*, pp. 135-137.

21 *Ibidem*, pp. 138-139.

22 *Ibidem*, p. 139.

23 *Ibidem*, p. 140.

24 *Ibidem*, p. 141.

25 *Ibidem*, p. 142.

26 *Ibidem*, pp. 148-150.



ploi, furtună și vânt, trupa compusă și din Grigore Romalo a fost înlocuită din prima linie a frontului cu regimentul de vânători Regele Ferdinand, servind ca unitate de rezervă a armatei. Din data de 15 februarie și până în 25 iulie 1917 trupa sa a luptat în prima linie a frontului, pierzând astfel din intensitatea și farmecul vieții umane. „*Abia aștept momentul în care voi fi într-un sat, în care nu voi mai auzi ordine, nu voi mai da și nu voi mai veghea la executarea lor. Voi privi cum se coace grâul (în aceste locuri este încă verde), voi urmări zbuguiala puișorilor de găină, ochii mei se vor opri asupra unei tinere țișănci trecând. Pe scurt, va fi pacea separată. Mai ales, voi merge în permisie*”<sup>27</sup>.

În momentul predării sectorului pe care îl conducea Grigore Romalo este informat despre dezastrul generat de dezertările din armata rusă. La Mărășești-Tecuci, lipsa de combativitate a soldaților ruși a determinat slăbirea frontului. Informațiile prefigurează aspectul unui dezastru, fapt care îi provoacă o uriașă consternare. Trupele de soldați ruși sub influența anarhiei socialiștilor a lăsat armata română fără aliați în multe sectoare ale frontului<sup>28</sup>.

Referindu-se la Revoluția franceză din 1789 Jean Starobinski considera că aceasta din momentul când nu mai poate fi considerată drept o emanație certă a voinței generale se caracterizează prin confuzii și dispute personale. În scurt timp devine o voință sumbră care în loc să militeze pentru unitate, întreține dezbinarea<sup>29</sup>. Inserția ideilor pacifiste a transformat trupele ruse din aliate în trupe răzvrătite care au decis să refuze continuarea războiului. Ideologia revoluționară, socialist-comunistă a avut audiență la nivelul trupelor ruse care odată contaminate au creat o presiune suplimentară asupra armatei române.

Un aspect interesant al însemnărilor sale se referă și la demersurile privind precizarea viitorului. Pe fundalul insecurității generale, Grigore Romalo decide să apeleze la serviciile lui Petrescu Cezar. Dezvoltat fizic, sigur de știința sa ocultă acesta îi prezice sănătate și depășirea dificultăților frontului. „*Drum cu bucurie. Veste de care vă îndoiți Stați puțin și iar plecați cu bucurie*”<sup>30</sup>. Unui alt camarad, Dumitriu, Petrescu Cezar i-a prezis sănătate înaintea bătăliei de la Mărășești. „*Însărcinare înainte cu bucurie. Plutonul are drum bun. Dumneavoastră nu faceți drum cu plutonul*”<sup>31</sup>. Instinctul rațional al existenței sale îl determină să constate că aceste preziceri pot fi percepute la adevărata dimensiune numai după derularea evenimentelor. Același episod se repetă și în însemnarea sa din 12 august 1917 când Petrescu Cezar îi prezice: „*Drum deschis pe diseară*”<sup>32</sup>.

Trauma războiului, cu anxietățile și disperările sale îl determină să-și reconsidere opiniile privind trecutul și prezentul său. Retoric, reflectează asupra sensului vieții și încearcă să-și ofere răspunsuri la întrebările privind sentimentul de insecuritate al vieții de pe front. „*Și sfârșesc prin a mă întreba ce mă face să țin atât de mult la această viață pe care multă vreme am disprețuit-o și care nu avea nimic fermecător pentru mine*”<sup>33</sup>.

Luciditatea este cea care conferă însemnărilor sale din *Carnete de război* o veritabilă autenticitate. Grigore Romalo este conștient că spiritul de aventură care insera o notă pasională opțiunilor sale politice a dispărut definitiv. Dorește un viitor în care personajul de acțiune nu mai există. Detestă acele forțe stupide care îi diminuează libertatea de acțiune și această pierdere de timp îl exasperează. „*Colonelul Hucher are dreptate, acest timp care zboară, această forță care a pus în lanțuri voința noastră, a tuturor, iată ce nu pot să iert*”<sup>34</sup>.

Dincolo de latura sa distructivă războiul este și un timp al rememorărilor, așa cum reiese din însemnările sale din 15 august 1917. Comparația evenimentelor din prezent cu cele de la începutul războiului îi generează trăiri contradictorii. Mobilizarea, entuziasmul plecării pe front, cucerirea Brașovului sunt imagini care aparțin trecutului căci prezentul este sumbru și lipsit de perspectivă. Principiile destul de solide ale debutului războiului au fost obturate treptat de desfășurarea nefastă a războiului, iar entuziasmul s-a disipat urmând o intensă dezamăgire. „*Câtă sârmă ghimpată pe drumul parcurs și câte zdrențe au rămas agățate acolo. De câte ori am blestemat – în cursul acestui an – ceea ce adoram pe atunci, lucruri în care credeam orbește. Cât de indiferent sunt la ideile care, atunci mi se păreau vitale. Într-adevăr, ce departe e totul*”<sup>35</sup>.

27 *Ibidem*, p. 158.

28 *Ibidem*, p. 161.

29 Jean Starobinski, *1789 Emblemele rațiunii*, traducere de Ion Pop, Editura Meridiane, București, 1990, p. 51.

30 Grigore Romalo, *op.cit.*, p. 162.

31 *Ibidem*.

32 *Ibidem*, p. 165.

33 *Ibidem*.

34 *Ibidem*, p. 166.

35 *Ibidem*.

Însemnările sale privind dezamăgirile generate de război nu sunt specifice doar spațiului românesc. O situație asemănătoare este prezentată și de istoricul Jacques Bainville, în volumul său *Istoria Franței*. Revoluția din Rusia care a condus la prăbușirea țarului Nicolae al II-lea a avut repercursiuni și în societatea franceză. Aceasta a condus la apariția unor stări de spirit recalcitrante în armată și în politica internă, care din 1914 păreau să fi dispărut. Perioada uniunii sacre, a zelului rezistenței față de invazia germană nu se mai regăsesc. În Parlament, rivalitățile personale au reînceput. Ministerele instabile s-au succedat, iar guvernul își diminuează autoritatea. Situația invocă asumarea de către guvernul condus de Clemenceau a tradiției iacobine a salvării publice. „Clemenceau și oamenii generației sale erau hrăniți cu istoria Revoluției franceze. Dăinuia, în cele ce se petreceau un fel de amintire foarte îndulcită a Teroarei”<sup>36</sup>.

Angoasele și suferințele psihice ale lui Grigore Romalo sunt generate și de haosul ce transpare din amestecul de soldați, de ofițeri, de telefoane repetate, de ordinele comandanților care nu pot fi executate din cauza inadvertenței lor la realitățile frontului. În concepția sa ordinul de atac trebuia respectat deoarece Moldova era singurul teritoriul neocupat de inamic. Dar tirul artileriei destinat să creeze pierderi inamicului lansează proiectilele asupra poziției armatei române și determină o panică justificată. Confruntat cu deficiențele de sincronizare între artilerie și infanterie Grigore Romalo consideră că această modalitate de a comanda este inexplicabilă și decepționantă<sup>37</sup>.

În concepția sa războiul înseamnă angoasă și suferință și aceste traume pot conduce la alienarea soldaților și chiar la fenomene de înnebunire. Războiul este considerat o calamitate inumană care trebuie suportată ca un mare flagel medieval. Condiția tragică a războiului îți poate induce ideea că ești fratele adversarului întrucât și el împărtășește aceleași dificultăți monstruoase. Percepând războiul din perspectiva filosofiei supraviețuirii este dificil de acceptat că voința umană a declanșat acest flagel și-l alimentează permanent. În acest context, ura față de inamic aproape că dispare instinctiv<sup>38</sup>. Însemnările lui Grigore Romalo, în pofida brutalității războiului, sunt dominate de o abordare rațională, iar implicarea sa în conflict reiterează acest fapt. „Nu, cu siguranță, este în afara voinței umane faptul că acest flagel ne distruge pe toți, este inuman”<sup>39</sup>.

Implicat afectiv în război, nutrinde sentimente patriotice, manifestă ulterior un dezgust profund față de evoluția conflictului și de comportamentul conducătorilor militari. În ciuda entuziasmului față de cauza națională Grigore Romalo percepe războiul ca o manifestare a cruzimii umane. Evocarea sa din 19 august 1917 ilustrează aceeași stare de spirit caracteristică războiului: ordine, contraordine și minciuni pentru a întreține moralul soldaților pe front<sup>40</sup>.

Participarea sa la Războiul pentru întregirea națională are un deznodământ fericit pentru el deoarece este numit în data de 30 august la Marele Stat-Major, în ipostaza de aghiotant al generalului Văitoianu. Frustrările, dezamăgirile și entuziasmul său care denotă din lectura însemnărilor sale zilnice nu depășesc perioada lui de confruntări militare în prima linie a frontului. Așa cum mărturisește fiul său, Dan Romalo, odată cu nominalizarea sa ca aghiotant al generalului Văitoianu, Grigore Romalo a renunțat să-și mai noteze impresiile cotidiene generate de traumele războiului<sup>41</sup>.

Un mod asemănător de prezentare a informațiilor despre Primul Război Mondial întâlnim și la Eric Hobsbawm în volumul *Era Imperiului*. Conform acestuia „Primul Război Mondial nu s-a dovedit a reprezenta „Ultimele zile ale omenirii”, după cum l-a numit Karl Krauss în semi-drama lui acuzatoare, dar nimeni care și-a trăit maturitatea atât înainte, cât și după perioada 1914-1918, oriunde în Europa și tot mai mult în mari porțiuni ale lumii neeuropene, nu poate să nu remarce că vremurile se schimbaseră în mod dramatic. Schimbarea cea mai evidentă și mai imediată a fost aceea că istoria lumii părea acum să înainteze printr-o serie de mișcări seismice și cataclisme umane”<sup>42</sup>.

La finalul acestui studiu, se impune formularea următoarelor concluzii:

Crescut și educat în spiritul realizării idealului național de unire a Transilvaniei cu România Grigore Romalo participă la Primul Război Mondial în prima linie a frontului. Anul 1916 se încheie prin înfrângerea

36 Jacques Bainville, *Istoria Franței*, în românește de Petru Manoliu, vol. II, Editura Națională Ciornei, București, p. 281.

37 Grigore Romalo, *op.cit.*, pp. 170-178.

38 *Ididem*, pp. 178-179.

39 *Ibidem*, p. 179.

40 *Ibidem*, p. 180.

41 Dan Romalo, *Notă asupra ediției*, în Grigore Romalo, *op.cit.*, p. 19-20.

42 Eric Hobsbawm, *Era Imperiului 1875-1914*, traducere din lb. engleză de Florin Sicoe, Editura Cartier, București, 2002, p. 420.

armatei române, ocuparea Bucureștiului și retragerea armatei, a administrației, a unei părți a populației și a familiei regale în Moldova. Retrasă treptat pe aliniamentul Râmnicu Sărat – Viziru între Carpați și Dunăre, armata română a fost reorganizată și echipată cu armament comparabil cu al adversarului.

Etapa de reorganizare a fost impregnată cu misiuni de recunoaștere și luarea de prizonieri din dispozitivul inamicului, acțiuni care au evidențiat existența în continuare a unor deficiențe în funcționarea armatei. Interesante sunt și însemnările lui Grigore Romalo privind viața cotidiană din război. Uneori mesele erau îmbelșugate, iar seara jucau bridge în mijlocul naturii. Autoritățile superioare au acordat soldaților zile de odihnă în care aceștia făceau plajă, profitând de razele generoase ale soarelui, iar seara se adunau în jurul focului și rememorau momentele frumoase ale vieții de acasă.

După patru luni de conviețuire în tranșee, la 11 iulie 1917, trupele române declanșează atacul împotriva adversarului. Dramele războiului cu anxietățile și disperările sale îi accentuează sentimentul constant al insecurității. Implicarea sa în Primul Război Mondial are pentru el un deznodământ fericit pentru că este numit la Marele Stat-Major, în ipostaza de aghiotant al generalului Văitoianu și din acel moment a renunțat să-și mai noteze impresiile provocate de realitățile frontului.

### **Grigore Romalo and the First World War. The year of 1917**

(Abstract)

Grown and educated in the spirit of achieving the union national ideal of Transylvania to Romania, Grigore Romalo takes part into the first line of the First World War. The year of 1916 ends through the Romanian army defeat, holding Bucharest and the withdrawing of the army, administration, a part of the population and the royal family in Moldavia. Gradually withdrawn on the line Ramnicu Sarat- Viziru, between the Carpathians and the Danube, the Romanian army was reorganized and equipped with a battle technique similar to the rival one.

The stage of the reorganization was imbued with missions of recognition and holding hostages in the enemy appliance, actions that highlighted the existence of several deficiencies in the army functioning. Grigore Romalo's reviews are interesting as well, they focused on the daily life during the war. The military officers meals were sometimes too abundant and in the evening they were playing bridge in the middle of the nature. The upper authorities offered the soldiers resting days when they could sunbathing, taking advantage of the generous sun rays and in the evening they were gathering around the fire and recalling the beautiful moments of the home life.

After four months of living together in trenches, the attack against the opponent started at 11 July, 1917. The war drama with its angsts and despairs highlighted the feeling of insecure. The involvement in the national completion War had a happy ending for him because he was named on the 20<sup>th</sup> of August 1917, at the Great Major State as an adjutant of the general Văitoianu and quitted to note the impressions created by the war front realities.